

Utbildningsförvaltningen
Rapport

Datum:
2025-12-11

Diarienummer:
24-056-S07

Handläggare/projektledare:
Felicia Lewandowska Petersson

Version/DokumentID:
slutgiltig version.

Författare:
Tommie Rappe Petersson

Enkät bland elever på yrkesprogram i årskurs 2 under 2025

Delrapport inom ESF-projektet Yrkesvägledning för framtiden

Det finns tabeller och figurer i rapporten som inte är fullt tillgänglighetsanpassade. Om du behöver ta del av innehållet på annat sätt, kontakta projektledningen via Uppsala kommun.

Innehåll

Sammanfattning	3
1. Bakgrund och syfte	4
2. Data, mått och tolkning	5
2.1 Skalor och tolkning	5
2.2 Dataskydd, anonymisering och analysansvar	5
2.3 Analysnivåer	6
3. Vad driver valet av yrkesprogram?	7
3.1 Faktorer som påverkade valet (1–5-skalan)	7
3.2 Prioriteringar i valet (1–4-skalan)	7
4. Skillnader mellan elevgrupper	9
4.1 Hemspråk	9
4.2 SES-proxy: antal böcker i hemmet	9
5. Svagare och potentiellt hindrande faktorer	10
6. Handlingsinriktade rekommendationer	11
6.1 Budskap som konsekvent bör lyftas	11
6.2 Förstärkning kring rykte och kvalitet	11
6.3 Differentierad kommunikation efter elevgrupp	11
6.4 Åtgärder mot informationsbrister	12
7. Fördjupad korrelationsanalys	13
7.1 SYV:s rekommendation som viktig valfaktor	13
7.2 SYV som informationskanal	13
7.3 Samlad slutsats av korrelationsanalysen	14
8. Regressionsanalys av SYV:s betydelse vid valet	15
8.1 Syfte och modell	15
8.2 Informationskanaler	15
8.3 Hemmiljö och studievana (SES-proxy)	16
8.4 Elevens prioriteringar vid valet	16
8.5 Begränsningar och tolkning	16
8.6 Handlingsinriktade slutsatser från regressionsanalysen	17
9. Avslutande reflektion – vägledning, kulturellt kapital och habitus	18
Bilagor	19
Bilaga 1. Deskriptiv statistik, figur 1 till 3	20
Bilaga 2. Korrelationsmatriser 1 och 2	23
Bilaga 3. Regressionstabell	26

Sammanfattning

Denna rapport bygger på en enkät med 98 elever i årskurs 2 på yrkesprogram i Uppsala kommun. Analysen visar att valet av yrkesprogram framför allt drivs av fyra faktorer: intresse för programmet, praktisk undervisning, APL/praktik och tydliga framtida jobbmöjligheter. Skolans rykte och öppet hus spelar också en viktig roll, särskilt för elever från mer studievana hem. Studie- och yrkesvägledarens rekommendation upplevs i genomsnitt som varken starkt positiv eller negativ, men får större betydelse i kombination med familjens stöd och besök på öppet hus. Sammantaget pekar resultaten på att yrkesprogrammen upplevs som attraktiva när de framstår som konkreta vägar till både yrkesskicklighet och jobb.

Regressionsanalysen visar att webborienterade elever tenderar att lägga mindre vikt vid SYV, medan elever från studievana hem och elever som starkt prioriterar framtida jobb lägger större vikt vid SYV:s rekommendation. Resultaten tolkas i ljuset av Bourdieus begrepp kulturellt kapital och habitus, och mynnar ut i förslag om att stärka vägledningen kring yrkesprogrammets jobbmöjligheter, göra informationen mer målgruppsanpassad och medvetet arbeta för att nå elever med svagare studietradition, så att yrkesprogrammets styrkor blir synliga för fler.

1. Bakgrund och syfte

Inom ramen för ett ESF-projekt har en enkät besvarats av 98 elever i årskurs 2 på yrkesprogram i Uppsala kommun.

Rapporten har tagits fram inom ramen för ESF-projektet Yrkesvägledning för framtiden, med Felicia Lewandowska Petersson som handläggare och projektledare. Statistisk analys och tolkning har huvudsakligen utförts av Tommie Rappe Petersson, doktorand vid Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningssociologi vid Uppsala universitet, i nära dialog med projektledningen.

Syftet med denna analys är att:

- identifiera vilka faktorer eleverna själva anger som viktigast för sitt val av yrkesprogram,
- undersöka om dessa prioriteringar skiljer sig åt mellan elevgrupper, särskilt med avseende på hemspråk och socioekonomisk bakgrund, samt
- formulera konkreta rekommendationer för vad studie- och yrkesvägledningen bör betona vid skolbesök och annan information.

Analysen beskriver endast elever som redan går på yrkesprogram; resultaten ska därför tolkas som en bild av deras motiv, inte som en fullständig lägesbild för samtliga niondeklassare. Enkäten omfattar dessutom ett relativt begränsat antal elever från tre skolor, vilket innebär att materialet inte är statistiskt representativt för alla yrkeselever i kommunen och att möjligheterna till mer långtgående slutsatser eller generaliseringar därmed är begränsade.

Rapporten inleds med en beskrivning av underlaget och de mått som används, inklusive hur skalorna och indikatorn för socioekonomisk bakgrund (antal böcker i hemmet) tolkas. Därefter presenteras de faktorer som eleverna själva anger som viktigast för valet av yrkesprogram, följt av en genomgång av hur dessa prioriteringar skiljer sig åt mellan elevgrupper med olika hemspråk och studievana. I nästa steg analyseras vilka faktorer som framstår som svagare eller potentiellt hindrande för yrkesprogrammets attraktionskraft, med särskilt fokus på rekommendationer från studie- och yrkesvägledare, kamrater och upplevelsen av informationsmängd.

Rapporten kompletteras med två fördjupningar: en korrelationsanalys av samband mellan olika faktorer (Bilaga 2), samt en regressionsanalys av vilka elever som upplever SYV:s rekommendation som viktig (Bilaga 3). Rapporten avslutas med en samlad, handlingsinriktad del där resultaten omsätts i konkreta rekommendationer för hur studie- och yrkesvägledning och informationsinsatser kan utvecklas i Uppsala kommun. En bilagesektion redovisar hela korrelationsmatriser och regressionsmodellen i tabellform, samt tre figurer som visualiserar centrala resultat.

För att förstå resultaten behöver vi först beskriva vilket underlag som ligger till grund för analysen och hur de centrala måtten har tolkats.

2. Data, mått och tolkning

Detta avsnitt beskriver vilket underlag som ligger till grund för analyserna och hur de viktigaste variablerna har tolkats. Fokus ligger på att kort förklara de mått som används i resultatdelen, till exempel faktorer som påverkat valet av yrkesprogram, prioriteringar, informationskällor och en enkel indikator på studievana i hemmet, samt att översiktligt beskriva de tre analysnivåerna: deskriptiv statistik, korrelationsanalys och regressionsmodell.

2.1 Skalor och tolkning

Flera frågor har besvarats på en femgradig skala:

- 1 = Extremt oviktigt
- 3 = Neutral
- 5 = Extremt viktigt

Andra frågor om prioriteringar har besvarats på en fyrgradig skala:

- 1 = Inte alls viktigt
- 4 = Mycket viktigt

I analysen jämförs medelvärden med mittpunkten på respektive skala (3 för 1–5, 2,5 för 1–4). När ett medelvärde ligger tydligt över mittpunkten, och skillnaden är statistiskt säker ($p < 0,05$), tolkas det som att faktorn varit viktig för gruppen som helhet.

Som en grov indikator på socioekonomisk status (SES) används antal böcker i hemmet, uppdelat i fem kategorier (0–10, 11–25, 26–100, 101–200, 200+ böcker). Fler böcker tolkas som ett tecken på högre studievana i hemmet. APL avses nedan som arbetsplatsförlagt lärande.

För att beskriva hur stora skillnaderna är används effektstorlek (Cohen's d), där ungefär 0,2 betraktas som liten effekt, 0,5 som medelstor och 0,8 eller mer som stor effekt. Korrelationer (r -värden) används för att beskriva hur starkt två variabler samvarierar. Ett värde runt 0,10 motsvarar ett svagt samband, omkring 0,30 ett måttligt samband och 0,50 eller högre ett starkare samband. Ostandardiserade regressionskoefficienter (B -värden) visar hur mycket utfallsvariabeln i genomsnitt förändras när en förklaringsvariabel ökar med ett steg, medan övriga variabler hålls konstanta. Större B -värden innebär starkare samband i modellen, men tolkningen beror alltid på variablernas skala.

2.2 Dataskydd, anonymisering och analysansvar

Datamaterialet har behandlats i anonymiserad form. Datan har först aidentifierats och därefter anonymiserats på ett sätt som innebär irreversibel totalanonymitet: inga uppgifter kan kopplas till enskilda individer och ingen kodnyckel har funnits. Därmed utgör materialet inte personuppgifter enligt GDPR, och förordningen är inte tillämplig på den fortsatta analysen.

Statistiska analyser och tolkning av materialet har utförts av doktorand Tommie Rappe Petersson, Uppsala universitet, som externt metodstöd inom ramen för projektet.

Enkelt uttryckt har vi tittat på genomsnitt, samband och en modell där flera faktorer vägs in samtidigt. Vi använder medelvärden för att se vad som väger tyngst för eleverna, korrelationer för att se vilka saker som brukar gå tillsammans, och en regressionsmodell för att se vilka faktorer som särskilt hänger ihop med hur viktig SYV:s rekommendation upplevs vara.

2.3 Analysnivåer

Analysen omfattar tre nivåer:

1. Deskriptiv nivå – medelvärden och effektstorlekar för vad som driver valet (Bilaga 1).
2. Korrelationsnivå – samband mellan SYV-relaterade frågor och andra variabler (Bilaga 2)
3. Modellenivå – en linjär regressionsmodell (OLS) där flera faktorer samtidigt sätts i relation till hur viktig SYV:s rekommendation upplevs vara (Bilaga 3).

Med denna grund kan vi nu gå vidare och se vilka faktorer eleverna själva lyfter fram som viktigast i sitt val av yrkesprogram.

3. Vad driver valet av yrkesprogram?

Denna del sammanfattar vilka faktorer eleverna själva uppger som viktigast i sitt val av yrkesprogram och hur starkt varje faktor väger i genomsnitt.

3.1 Faktorer som påverkade valet (1–5-skalan)

Flera faktorer ligger tydligt över neutralnivån:

- Intresse för praktiska yrken har ett medelvärde på 3,85 (n=98, $d \approx 0,94$).
- Bra koppling till arbetsmarknaden 3,86 (n=98, $d \approx 0,89$).
- Skolans rykte inom det specifika yrkesprogrammet 3,57 (n=98, $d \approx 0,53$).
- Information från öppet hus 3,34 (n=98, $d \approx 0,28$).

Samtliga värden är statistiskt säkert högre än neutralpunkten 3. Effekterna är stora för intresse och arbetsmarknadskoppling, medelstora för rykte och små till medelstora för öppet hus. Det tyder på att eleverna uppfattar yrkesprogrammen som attraktiva när de ger möjlighet att arbeta praktiskt, erbjuder tydliga vägar till jobb och har ett gott rykte, och när eleverna fått se verksamheten vid öppet hus (se Figur 1).

Familjens rekommendation ligger svagt över neutralnivån (3,20, $d \approx 0,19$) och spelar en viss men mer begränsad roll. Studie- och yrkesvägledarens rekommendation (2,94, $d \approx -0,05$) och vänners rekommendation/val (2,88, $d \approx -0,10$) ligger i genomsnitt nära neutralpunkten. Skillnaderna är små och inte statistiskt säkra, vilket indikerar att varken SYV eller vänner fungerar som starka positivt drivande faktorer i denna elevgrupp, utan mer som bakgrund.

3.2 Prioriteringar i valet (1–4-skalan)

På frågorna om prioriteringar framträder ett ännu tydligare mönster:

- Framtida jobbmöjligheter har högst medelvärde, 3,54 (n=96, $d \approx 1,61$), klart över mittpunkten 2,5. Effekten är mycket stor.
- Att praktik (APL) ingår i programmet har medel 3,29 (n=97, $d \approx 0,88$).
- Praktisk form av undervisning 3,21 (n=96, $d \approx 0,84$).
- Intresse för programmet 3,21 (n=97, $d \approx 0,88$).

Samtliga dessa prioriteringar ligger tydligt och statistiskt säkert över mittpunkten och har stora effektstorlekar. De utgör kärnan i elevernas motiv: yrkesprogrammen värderas för att de ger jobb, erbjuder praktik på arbetsplats och bygger på praktisk undervisning inom ett område man är intresserad av (se Figur 2).

Två faktorer hamnar däremot kring eller något under mitten: intresse för entreprenörskap (2,40, n=95, $d \approx -0,11$) och närhet/resväg (2,38, n=97, $d \approx -0,12$). Effekterna är små och negativa. Det innebär att dessa aspekter varken drar tydligt mot eller från yrkesprogrammen för gruppen som helhet. De är viktiga för vissa individer men inte

bärande på gruppnivå. Nästa steg är att undersöka om dessa drivkrafter ser olika ut för olika elevgrupper.

4. Skillnader mellan elevgrupper

Här belyses hur motiven och prioriteringarna skiljer sig mellan olika elevgrupper, med fokus på hemspråk och studievana i hemmet.

4.1 Hemspråk

Hemspråk har kodats som en dikotom variabel: svenska nämns som hemspråk (76 elever) respektive inte nämns (22 elever: annat hemspråk eller "vill ej uppge"). När man kontrollerar för antal böcker i hemmet framträder ett huvudsakligen stabilt mönster: intresse för praktiska yrken, koppling till arbetsmarknad, praktik, praktisk undervisning och intresse för programmet ligger på liknande nivåer oavsett hemspråk.

Ett undantag gäller intresse för entreprenörskap. Elever som anger andra hemspråk än svenska har ett medelvärde på 2,86, jämfört med 2,27 bland elever med svenska som hemspråk. Skillnaden kvarstår även när vi kontrollerar för SES-proxyn och motsvarar en tydlig skillnad i prioritering. För elever med annat hemspråk framstår entreprenörskap som en mer relevant dimension av yrkesprogrammen än för övriga.

4.2 SES-proxy: antal böcker i hemmet

Antalet böcker i hemmet samvarierar tydligt med vissa variabler. Framför allt:

- skolans rykte (korrelation $r \approx 0,32$),
- rekommendation från SYV ($r \approx 0,22$),
- prioritering av att praktik ingår ($r \approx 0,21$),

samt i viss mån övriga faktorer i samma batteri.

Elever i "bok-rika" hem (ca 26 böcker eller fler) anger i genomsnitt högre vikt vid programmets rykte och SYV:s rekommendation än elever i hem med få böcker. De skattar också praktikdelen något högre. För kärnfaktorer som intresse, praktisk undervisning och framtida jobbmöjligheter är sambanden med böcker svagare, vilket tyder på att dessa motiv delas relativt brett, oavsett studievana i hemmet.

Sammanfattningsvis tycks elever från mer studievana hem i högre grad orientera sig mot kvalitets- och legitimitetssignaler (rykte, SYV, praktikupplägg), medan elever från hem med färre böcker framför allt lyfter mer direkta motiv: praktiskt arbete och jobb. Utöver skillnader mellan grupper är det också viktigt att se vilka faktorer som framstår som svagare eller mindre vägledande i valet av yrkesprogram.

5. Svagare och potentiellt hindrande faktorer

Analysen pekar även på några områden där yrkesprogrammets attraktionskraft kan vara svagare.

För det första är studie- och yrkesvägledarens rekommendation (medel 2,94 på 1–5-skalan, $d \approx -0,05$) och vänners val/rekommendation (medel 2,88, $d \approx -0,10$) varken tydligt positiva eller negativa drivkrafter. Att de ligger runt neutralnivån innebär att vägledningen i sin nuvarande form inte upplevs som en stark drivande kraft in i yrkesprogrammen, och att kamratnormer inte entydigt pekar i den riktningen. Om vägledningen framför allt beskriver yrkesprogram som ett alternativ "vid sidan av" snarare än som en attraktiv huvudväg, kan detta bidra till en svagare bild.

För det andra är entreprenörskap och närhet/resväg inte starka generella argument: medelvärdena ligger kring 2,4 på 1–4-skalan ($d \approx -0,11$ till $-0,12$). Det betyder att budskap som bygger enbart på entreprenörskap eller kort resväg troligen har begränsad bärkraft, särskilt bland elever med svenska som hemspråk där entreprenörskap prioriteras lägst. Samtidigt utgör den högre prioriteringen av entreprenörskap bland elever med andra hemspråk en potentiell möjlighet om budskapet riktas selektivt.

För det tredje finns det tecken på informationsbrister. På frågan "Kände du att du fick tillräckligt med information om de yrkesprogram som erbjöds i kommunen?" anger cirka 51 procent att de fick tillräcklig information, 36 procent att de delvis fick tillräcklig information och 10 procent att de inte fick tillräcklig information (resten saknar uppgift).

Att nästan hälften uppger att informationen bara delvis eller inte alls var tillräcklig innebär en tydlig risk: det är just de aspekter som eleverna värderar högst – praktik, jobb, praktisk undervisning och programinnehåll – som riskerar att inte tydligt nå fram inför valet. Bristfällig information förstärker därmed en svag eller diffus bild av yrkesprogrammen, snarare än att aktivt motverka den (se Figur 3). Dessa mönster ger en utgångspunkt för vilka delar av väglednings- och informationsarbetet som behöver stärkas.

6. Handlingsinriktade rekommendationer

Nedan följer en sammanvägd tolkning av resultaten, formulerad som handlingsförslag. Punktlistan bygger direkt på de mönster som framträder i analysen; siffror i parentes ger en kvantitativ förankring.

6.1 Budskap som konsekvent bör lyftas

Utifrån att framtida jobb (medel 3,54/4, $d \approx 1,61$), praktik/APL (3,29/4, $d \approx 0,88$), praktisk undervisning (3,21/4, $d \approx 0,84$) och intresse (3,21/4, $d \approx 0,88$) utgör de starkaste drivkrafterna bör vägledning och skolbesök konsekvent:

- förklara vilka yrken programmen leder till, hur arbetsmarknaden ser ut och vilka utvecklingsvägar som finns (inklusive vidare studier),
- konkretisera APL: var praktikplatserna finns, vad eleverna får göra, hur skolan arbetar med kvalitet i praktikplaceringar,
- beskriva den praktiska undervisningen i vardagen snarare än enbart kursplaner,
- hjälpa elever att matcha sitt intresse mot verkliga yrkesroller och arbetsuppgifter.

Dessa budskap är centrala för nästan alla elevgrupper, oavsett hemspråk och SES-proxy.

6.2 Förstärkning kring rykte och kvalitet

Eftersom skolans rykte skattas över neutralnivån (3,57/5, $d \approx 0,53$) och har ett tydligt samband med antal böcker i hemmet ($r \approx 0,32$) bör:

- programmens resultat, samarbete med arbetslivet och vidare studiemöjligheter synliggöras systematiskt,
- öppet hus (medel 3,34/5, $d \approx 0,28$) användas som en kvalitetsvisande arena, där elever och vårdnadshavare får se lokaler, träffa nuvarande elever och ta del av konkreta exempel på vägar efter gymnasiet,
- studie- och yrkesvägledare ges underlag och språk för att aktivt lyfta yrkesprogram som ett kvalificerat förstahandsval, särskilt gentemot elever från mer studievana hem där SYV:s rekommendation väger något tyngre.

6.3 Differentierad kommunikation efter elevgrupp

Analysen motiverar en viss finjustering efter målgrupp:

För elever med mer studievana i hemmet (fler böcker) bör vägledningen tydligare lyfta:

- programmets rykte, kvalitet och resultat,
- SYV:s bedömningar och data om utfall,
- hur yrkesprogram kan kombineras med högskolestudier senare.

För elever från hem med färre böcker bör större tyngd läggas vid:

- tydliga budskap om anställningsbarhet, lön och trygghet,
- konkreta berättelser om tidigare elever som fått jobb,
- praktiska inslag och tidig kontakt med arbetsplatser.

För grupper med många elever med andra hemspråk än svenska bör:

- entreprenörskap lyftas mer aktivt, i form av möjligheten att starta eget, driva familjeföretag eller använda yrkeskompetensen i internationella sammanhang,
- förebilder med flerspråkig bakgrund synliggörs, som visar hur yrkesprogram kan kombineras med egenföretagande.

6.4 Åtgärder mot informationsbrister

Att enbart drygt hälften av eleverna upplever att de fått tillräcklig information (51 procent), medan en betydande andel endast delvis (36 procent) eller inte alls (10 procent) gör det, talar för att projektet bör:

- systematiskt säkerställa att alla elever får en basnivå av konkret och målgruppsanpassad information om yrkesprogrammets innehåll, praktik och jobbvägar,
- använda öppet hus, skolbesök och SYV-samtal som kompletterande kanaler, med samordnade budskap,
- följa upp informationsinsatser med korta enkäter eller elevsamtal för att bedöma om budskapen faktiskt nått fram.

Sammanfattningsvis pekar enkäten på en relativt tydlig och konsistent motivbild: yrkesprogrammen väljs för att de kombinerar intresse, praktik och jobb. När dessa styrkor kommuniceras tydligt, med stöd av rykte, kvalitet och exempel från APL, framstår yrkesprogrammen som attraktiva alternativ. Vägledningsarbetet bör därför rikta in sig på att förstärka just denna bild, samtidigt som kommunikationen finjusteras efter elevgrupp och systematiskt motverkar informationsbrister som annars riskerar att dölja utbildningarnas starka sidor.

För läsare som vill se de statistiska sambanden bakom rekommendationerna följer här en sammanfattning av korrelationsanalysen, med fullständiga tabeller i bilagorna.

7. Fördjupad korrelationsanalys

Detta avsnitt sammanfattar de viktigaste resultaten från korrelationsmatriserna. Fullständiga tabeller finns i Bilaga 2.

7.1 SYV:s rekommendation som viktig valfaktor

Här gäller utfallsvariabeln: "Hur viktig var SYV:s rekommendation vid valet av program?"

Riktlinjer för tolkning:

- $|r| \geq 0,50 \approx$ starkt samband
- $0,30-0,49 \approx$ måttligt samband
- $0,20-0,29 \approx$ litet samband (nämns i bisats)

Tre variabler når minst $r \approx 0,30$ i korrelation med hur viktig SYV:s rekommendation upplevs:

- *Rekommendation från familj (vikt vid valet), $r \approx 0,52$.*
Elever som anger att familjens rekommendation var viktig tenderar i hög grad också att ange SYV:s rekommendation som viktig. Familjens röst och SYV:s röst förstärker ofta varandra; där hemmet är aktivt i valet spelar även SYV en framträdande roll.
- *Information från öppet hus (vikt vid valet), $r \approx 0,34$.*
Elever som upplever information från öppet hus som viktig ser i större utsträckning SYV:s rekommendation som viktig. Öppet hus verkar fungera som en arena där skola, program och vägledning knyts samman på ett sätt som gör SYV:s råd mer betydelsefulla.
- *SYV som informationskanal (ja/nej), $r \approx 0,31$.*
Elever som över huvud taget nämner SYV som informationskälla är mer benägna att uppleva SYV:s rekommendation som viktig. Ren närvaro/kontakt spelar roll – där SYV faktiskt används som kanal uppfattas också rekommendationen som en viktig del av valet.

Utöver detta finns en grupp variabler med svaga, men konsekventa positiva samband ($r \approx 0,20-0,26$) med SYV:s vikt, bland annat intresse för programmet och för praktiska yrken, prioritering av framtida jobbmöjligheter och närhet/resväg, antal böcker i hemmet, vännernas rekommendation och skolans rykte. Dessa mönster bör tolkas som stödjande tendenser snarare än bärande huvudresultat.

7.2 SYV som informationskanal

Här gäller utfallsvariabeln: "SYV som informationskanal" (0/1).

Endast en variabel når över $r \approx 0,30$:

- Hur viktig var SYV:s rekommendation vid valet av program, $r \approx 0,31$.
Elever som upplever SYV:s rekommendation som viktig anger också oftare SYV som informationskanal. Det finns ett måttligt samband mellan att SYV faktiskt används som kanal och att eleven själv uppfattar rekommendationen som betydelsefull.

Övriga samband med "SYV som informationskanal" ligger under 0,30 och får därför läsas mer som tendenser. Rekommendation från familj, närhet/resväg och upplevelsen av att informationen var tillräcklig ligger runt $r \approx 0,23-0,26$. Öppet hus som informationskanal har $r \approx 0,20$, och vissa svaga negativa samband (t.ex. med "svenska talas i hemmet") ligger runt $r \approx -0,18$.

7.3 Samlad slutsats av korrelationsanalysen

Sammanfattningsvis visar korrelationsanalysen att familj, öppet hus och faktisk kontakt med SYV hänger tydligt samman med att SYV:s rekommendation upplevs som viktig. Att SYV nämns som informationskanal och att SYV:s råd upplevs som viktiga förstärker varandra. Övriga variabler visar överlag svaga men konsekventa samband. Fullständiga korrelationsmatriser återfinns i Bilaga 2 (Tabell 1 och Tabell 2).

För att fördjupa förståelsen ytterligare kompletteras korrelationsanalysen med en regressionsmodell som visar vilka faktorer som samtidigt hänger samman med hur viktig SYV:s rekommendation upplevs vara.

8. Regressionsanalys av SYV:s betydelse vid valet

Detta avsnitt sammanfattar den kompletterande regressionsanalysen. Fullständig tabell finns i Bilaga 3.

8.1 Syfte och modell

Den tidigare deskriptiva analysen visade vilka faktorer som elever på yrkesprogram själva lyfter fram som viktiga vid gymnasievalet, samt hur information och studievana hänger samman med deras upplevelser. I regressionsanalysen fördjupas detta med fokus på en fråga:

Vilka elever upplever SYV:s rekommendation som viktig vid valet av yrkesprogram, när vi tar hänsyn till flera faktorer samtidigt?

Utfallsvariabel:

- Vikt av SYV:s rekommendation (1–5): 1 = extremt oviktigt, ..., 5 = extremt viktigt.

Förklarande variabler i modellen (samtidigt):

- Informationskanaler (0 = inte nämnt, 1 = nämnt): öppet hus, webb, sociala medier.
- Hemmiljö och bakgrund: antal böcker i hemmet (1–5), svenska som hemspråk (1 = svenska nämns, 0 = enbart andra språk).
- Upplevelse av information: info tillräcklig (1 = "Ja, tillräcklig information", 0 = "Delvis" eller "Nej").
- Prioriteringar vid valet (1–4): framtida jobb-möjligheter, att praktik ingår, praktisk form av undervisning.

För att undvika en alltför "uppblåst" korrelation har variabeln "SYV som informationskanal" medvetet tagits bort ur modellen. Det är samma grundmaterial som i övriga rapporten ($N \approx 90$). Signifikansnivån har satts till $\alpha = 0,10$. Modellen förklarar cirka 17 procent av variationen i hur viktig SYV:s rekommendation upplevs vara ($R^2 \approx 0,17$; justerat $R^2 \approx 0,08$), vilket är rimligt för att vara attityddata.

8.2 Informationskanaler

När SYV-kanalen plockas bort ur modellen kvarstår framför allt webbkanalen som viktig:

- Elever som anger webben som informationskälla skattar i genomsnitt SYV:s rekommendation drygt 0,6 skalenheter lägre ($B \approx -0,60$; $p \approx 0,02$) än elever som inte nämner webb, givet samma bakgrund, informationsupplevelse och prioriteringar.

Detta tyder på att en tydligt webborienterad informationssökning tenderar att göra SYV:s rekommendation mindre central i elevens egen berättelse om valet. Webb ersätter alltså delvis SYV, snarare än att förstärka eller kanalisera vägledningen. Öppet hus och sociala

medier har inga tydliga samband med hur viktig SYV upplevs vara när vi tar hänsyn till övriga variabler.

8.3 Hemmiljö och studievana (SES-proxy)

Antalet böcker i hemmet används här som en enkel proxy för studievana och kulturellt kapital.

- Antal böcker i hemmet har ett positivt och statistiskt tydligt samband med hur viktig SYV:s rekommendation upplevs: $B \approx +0,21$ ($p \approx 0,04$).

Varje steg upp på bokskalan (t.ex. från "0–10" till "11–25" böcker) motsvarar i genomsnitt ungefär 0,2 skalenheters ökning i hur viktig SYV:s rekommendation upplevs. Över hela spannet från minst till mest bokrik miljö kan skillnaden alltså närma sig 0,8 skalenheter på en femgradig skala. Det är substantiellt i attitydtermer och antyder att elever från mer studievana hem i högre grad gör SYV till en viktig del av sitt val.

Huruvida svenska nämns som hemspråk har inget tydligt, eget genomslag i modellen när böcker och övriga variabler kontrolleras.

8.4 Elevers prioriteringar vid valet

Bland prioriteringsvariablerna är det framför allt framtida jobbmöjligheter som sticker ut:

- Elever som i högre grad prioriterar framtida jobbmöjligheter tenderar att se SYV:s rekommendation som viktigare ($B \approx +0,41$; $p \approx 0,08$).

Effekten är måttlig och statistiskt säker först på 10-procentsnivån, men den ligger i en rimlig riktning: de mer "framtidsorienterade" eleverna använder SYV som ett stöd i att navigera mot arbete och vidare studier. Prioriteringar av att praktik ingår i programmet och av praktisk undervisning har inga tydliga samband med SYV:s upplevda betydelse i denna modell.

8.5 Begränsningar och tolkning

Det är viktigt att betona att regressionsanalysen är associerande, inte kausal. Vi kan inte säga att webb orsakar lägre betydelse av SYV, men vi kan säga att dessa mönster uppträder tillsammans i materialet.

Begränsningar:

- Relativt litet urval (drygt 90 elever), vilket gör skattningarna känsliga.
- Utfallet (SYV:s vikt) bygger på självskattning i efterhand.
- Endast ett par bakgrundsmått finns med (böcker, hemspråk).

Trots detta ger modellen en sammanhängande bild som är praktiskt användbar för projektet.

8.6 Handlingsinriktade slutsatser från regressionsanalysen

Tre handlingslinjer kan urskiljas:

1. *Webbmaterialet behöver knytas närmare SYV – inte ersätta vägledningen.*
Webborienterade elever lägger mindre vikt vid SYV. Webbplats, filmer och digitalt material bör uppmuntra till kontakt med SYV och användas i SYV-samtal, inte som ersättning.
2. *SYV:s roll är särskilt viktig att säkra för elever från hem med färre böcker.*
I dag ser vi att SYV:s rekommendation skattas högre i bok-rika hem. Det talar för proaktiva, uppsökande insatser mot elever från studiesvaga miljöer.
3. *Framtidsorienterade elever använder SYV som kompass – det bör tas tillvara.*
De elever som starkt prioriterar framtida jobbmöjligheter tenderar att lägga större vikt vid SYV. De kan vara en nyckelgrupp för att sprida en starkare och mer positiv bild av yrkesprogrammen.

Fullständig regressionsmodell med koefficienter, standardfel och p-värden finns i Bilaga 3. I följande avsnitt sätts dessa resultat in i ett bredare sammanhang med hjälp av begrepp som kulturellt kapital och habitus.

9. Avslutande reflektion – vägledning, kulturellt kapital och habitus

Den samlade analysen visar att yrkesprogrammets styrka ligger i kombinationen av intresse, praktik och tydliga jobbvägar. Samtidigt framgår att studie- och yrkesvägledningen inte upplevs som en starkt drivande kraft in i yrkesprogrammen för alla elevgrupper, och att SYV:s betydelse varierar med elevens bakgrund och sätt att orientera sig.

Med inspiration från sociologen Pierre Bourdieu (jfr *La Distinction*, 1979) går det att förstå detta som en fråga om kulturellt kapital och habitus. Kulturellt kapital handlar här förenklat om den studievana, de referenser och det språk som finns i hemmet – något vi fångar grovt genom antalet böcker i hemmet. Habitus handlar bland annat om de invanda sätt att tänka, känna och föreställa sig framtiden som formas av familjens och omgivningens erfarenheter.

I materialet ser vi att elever från hem med fler böcker i högre grad tycker att SYV:s rekommendation är viktig, lägger större vikt vid programmets rykte och i regressionsanalysen tydligt kopplar SYV till sitt val. Det kan tolkas som att vägledningen fungerar bäst för elever vars kulturella kapital liknar skolans och SYV:s eget: de känner igen sättet att prata om utbildning, meriter och framtida vägar, och kan använda vägledningen som en förstärkning av de diskussioner som redan förs hemma.

För elever från hem med färre böcker kan utgångspunkten vara en annan. Deras vardag, erfarenheter och framtidsbilder är inte alltid desamma som de som tas för givna i skolan. I Bourdieus termer kan det finnas en diskrepans mellan elevens habitus och skolans/SYV:s perspektiv. Då riskerar vägledningen att upplevas som abstrakt, teoretisk eller "inte för mig", särskilt om samtalen domineras av begrepp och banor som är mer förknippade med högskolestudier än med yrkesliv och inkomst här och nu.

Ur projektets synvinkel innebär detta att likvärdig vägledning inte bara handlar om att alla får samma information, utan också om hur den ges. SYV behöver få syn på sina egna normer och antaganden om "bra val", och på vilket sätt dessa kan vara mer självklara för elever från bok-rika, studievana hem. Samtal med elever från hem med svagare studietradition kan behöva utgå mer från konkreta exempel, jobb, lön, trygghet och möjligheten att "börja jobba men ändå kunna läsa vidare senare". För grupper där entreprenörskap värderas högre – exempelvis bland elever med andra hemspråk – kan vägledningen medvetet lyfta möjligheten att kombinera yrkesprogram med eget företagande eller familjeföretag.

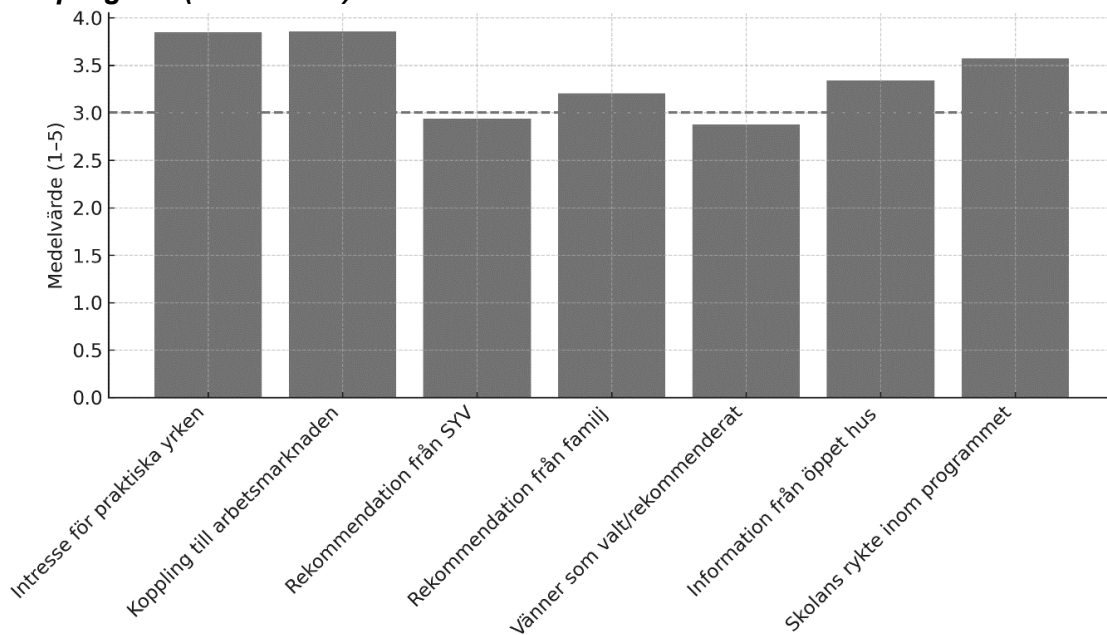
Mot denna bakgrund blir projektets uppdrag inte bara att informera mer, utan att förskjuta vägledningspraktiken i riktning mot en medvetenhet om kulturellt kapital och habitus. Om SYV aktivt försöker möta elevernas olika erfarenhetsvärldar, snarare än att enbart förmedla ett och samma standardbudskap, ökar chansen att yrkesprogrammets styrkor faktiskt blir synliga för alla elever – oavsett bakgrund.

Bilagor

Bilagorna ger ett fördjupat underlag till de resultat som redovisas i huvudtexten. Figurerna visar mönster och nivåer på ett överskådligt sätt, medan korrelationsmatriserna och regressionstabellen redovisar de exakta siffrorna bakom resonemangen. Bilagorna är särskilt användbara för läsare som vill kontrollera beräkningar, fördjupa sig i detaljer eller använda materialet som underlag i vidare diskussioner och beslut.

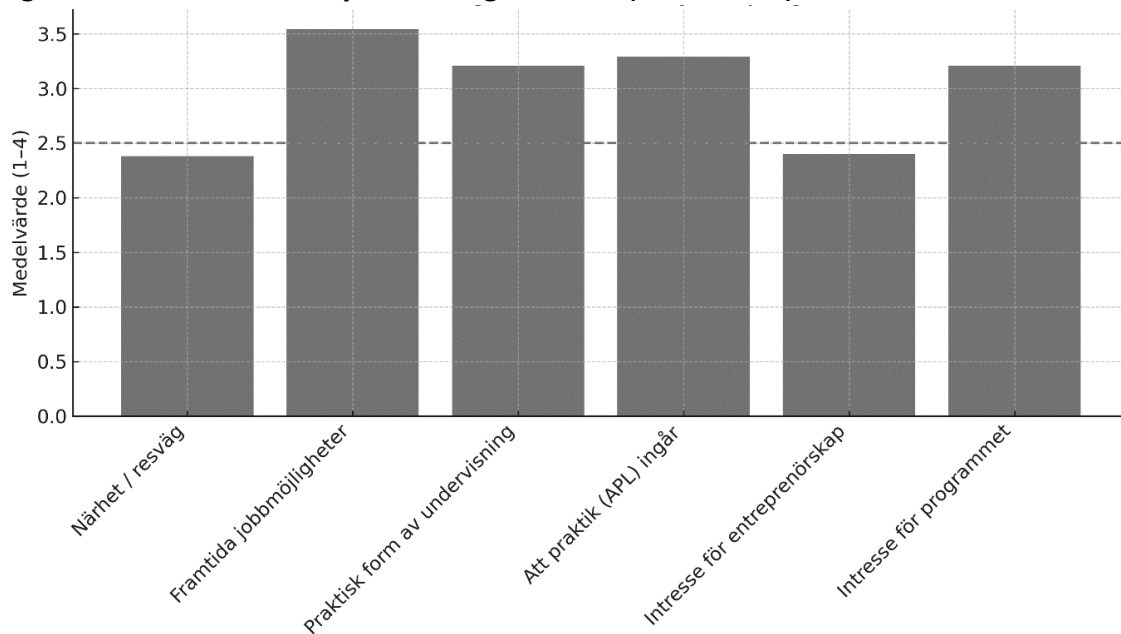
Bilaga 1. Deskriptiv statistik, figur 1 till 3

Figur 1: Medelvärden för den upplevda betydelsen av olika faktorer vid valet av yrkesprogram (1–5-skalan).

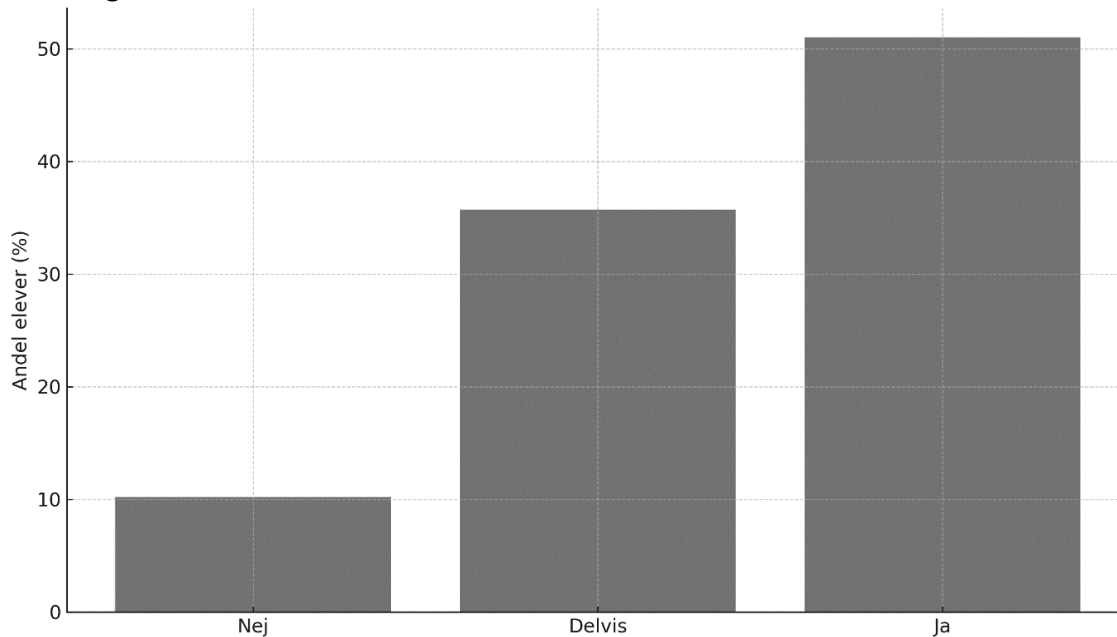
Figuren visar medelvärden (1–5) för hur viktiga olika faktorer bedömdes vara vid valet av yrkesprogram. Den streckade linjen markerar neutralnivån (3 = "neutral"). Intresse för praktiska yrken och koppling till arbetsmarknaden ligger tydligt högst, följt av skolans rykte och information från öppet hus. Rekommendationer från SYV, familj och vänner ligger närmare neutralnivån.

Figur 2: Medelvärden för prioriteringar i valet (1–4-skalan).

Figuren visar medelvärden (1–4) för prioriteringar vid valet av yrkesprogram. Den streckade linjen markerar mittpunkten (2,5). Framtida jobbmöjligheter, att praktik (APL) ingår, praktisk form av undervisning och intresse för programmet ligger tydligt över mittpunkten. Intresse för entreprenörskap och närhet/resväg ligger närmare eller något under mittpunkten.

Figur 3: Fördelning av svar på frågan om informationen inför gymnasievalet var tillräcklig.

Figuren visar andelen elever (%) som upplever att de fått tillräcklig information om de yrkesprogram som erbjuds i kommunen. Cirka hälften svarar "Ja", drygt en tredjedel "Delvis" och omkring en tiondel "Nej", vilket illustrerar ett behov av förstärkta och mer träffsäkra informationsinsatser.

Figurerna visar de huvudsakliga resultat som diskuteras i rapportens resultatavsnitt.

Bilaga 2. Korrelationsmatriser 1 och 2

Bilagan innehåller två korrelationsmatriser:

- Korrelationsmatris 1: Samband med "Hur viktig var SYV:s rekommendation vid valet av program?".
- Korrelationsmatris 2: Samband med "SYV som informationskanal".

Tabellerna ger de exakta korrelationskoefficienterna (r) som sammanfattas och tolkas i avsnitt 7.

Korrelationsmatris 1: Samband med "Hur viktig var SYV:s rekommendation vid valet av program?"

Variabel	r med "vikt av SYV:s rekommendation"
Hur viktig var SYV:s rekommendation vid valet av program	1.00***
Rekommendation från familj (vikt vid valet)	0.52***
Information från öppet hus (vikt vid valet)	0.34***
SYV som informationskanal	0.31***
Intresse för praktiska yrken (vikt vid valet)	0.26**
Närhet/resväg (prioritering)	0.26**
Antal böcker i hemmet	0.22**
Intresse för programmet (prioritering)	0.22**
Vänner som valt/rekommenderat programmet (vikt vid valet)	0.22**
Bra koppling till arbetsmarknaden (vikt vid valet)	0.21**
Framtida jobbmöjligheter (prioritering)	0.21**
Webb som informationskanal	-0.04
Skolans rykte inom programmet (vikt vid valet)	0.18*
Att praktik ingår (prioritering)	0.15
Intresse för entreprenörskap (prioritering)	0.13
Sociala medier som informationskanal	-0.11
Svenska talas i hemmet	-0.11
Svarade "Ja" på att informationen var tillräcklig	0.05
Upplevelse av att informationen var tillräcklig (0–2)	0.03

Konvention:

*** $p < 0,01$ ** $p < 0,05$ * $p < 0,10$

Korrelationsmatris 2: Samband med "SYV som informationskanal".

Variabel	r med "SYV som informationskanal"
SYV som informationskanal	1.00***
Hur viktig var SYV:s rekommendation vid valet av program	0.31***
Rekommendation från familj (vikt vid valet)	0.26***
Närhet/resväg (prioritering)	0.26***
Upplevelse av att informationen var tillräcklig (0–2)	0.25**
Svarade "Ja" på att informationen var tillräcklig	0.23**
Öppet hus som informationskanal	0.20*
Sociala medier som informationskanal	0.15
Antal böcker i hemmet	0.13
Framtida jobb möjligheter (prioritering)	0.13
Svenska talas i hemmet	-0.18*
Intresse för praktiska yrken (vikt vid valet)	0.11
Webb som informationskanal	-0.02
Skolans rykte inom programmet (vikt vid valet)	0.03
Vänner som valt/rekommenderat programmet (vikt vid valet)	0.12
Information från öppet hus (vikt vid valet)	0.02
Praktisk undervisningsform (prioritering)	-0.14
Att praktik ingår (prioritering)	-0.03
Intresse för entreprenörskap (prioritering)	-0.07
Intresse för programmet (prioritering)	0.04

Konvention:

*** $p < 0,01$ ** $p < 0,05$ * $p < 0,10$

Bilaga 3. Regressionstabell

Bilagan innehåller den fullständiga regressionstabellen för analysen av "Vikt av SYV:s rekommendation" som utfallsvariabel. Tabellen redovisar koefficienter (B), standardfel, t-värden, p-värden och konfidensintervall. Resultaten tolkas och sammanfattas i avsnitt 8 i huvudrapporten.

Utfallsvariabel: Vikt av SYV:s rekommendation vid valet av yrkesprogram (1 = extremt oviktigt ... 5 = extremt viktigt).

$N = 92$, $R^2 = .17$, *justerat* $R^2 = .08$, $\alpha = .10$

Prediktor	B	SE	t	p	95 % KI (lägre)	95 % KI (övre)
Konstant	1.997	0.746	2.678	0.009	0.536	3.458
Informationskanal: Öppet hus (1=ja)	-0.166	0.260	-0.640	0.524	-0.677	0.344
Informationskanal: Webb (1=ja)	-0.602	0.257	-2.341	0.022	-1.106	-0.098
Informationskanal: Sociala medier (1=ja)	0.137	0.281	0.486	0.629	-0.415	0.688
Antal böcker i hemmet (1–5)	0.208	0.097	2.139	0.035	0.017	0.398
Svenska som hemspråk (1=svenska nämns)	-0.412	0.306	-1.349	0.181	-1.012	0.187
Info tillräcklig (1=Ja, 0=Delvis/Nej)	0.115	0.248	0.462	0.645	-0.372	0.601
Prioritet: framtida jobbmöjligheter (1–4)	0.408	0.228	1.790	0.077	-0.039	0.855
Prioritet: att praktik ingår (1–4)	-0.019	0.199	-0.095	0.924	-0.409	0.371
Prioritet: praktisk undervisning (1–4)	-0.109	0.205	-0.530	0.598	-0.511	0.293

Not. B = icke-standardiserad regressionskoefficient. SE = standardfel. KI = konfidensintervall.

Vid den valda signifikansnivån $\alpha = .10$ är framför allt *Informationskanal: Webb* ($p = .022$) och *Antal böcker i hemmet* ($p = .035$) statistiskt säkerställda, medan *Prioritet: framtida jobbmöjligheter* ($p = .077$) kan betraktas som en indikation/tendens.